

Oponentský posudok

Názov habilitačnej práce: Senzitivita voči nespravodlivosti, rod, vek a vybrané konštrukty ako prediktory a moderátori úzkosti počas pandémie

Autor: PhDr. Peter Žitný, PhD.

Pracovisko: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, Trnava

Oponent: doc., Mgr. Elena Lisá, PhD.

Predkladaná habilitačná práca PhDr. Petra Žitného, PhD., *Senzitivita voči nespravodlivosti, rod, vek a vybrané konštrukty ako prediktory a moderátori úzkosti počas pandémie*, sa týka veľmi aktuálnej spoločenskej témy pandémie Covid-19 a psychologických súvislostí. Práca mala za „výskumný problém skúmať senzitivitu voči nespravodlivosti, rod, vek, osobnostnú štruktúru podľa päť faktorového modelu osobnosti, iracionalitu v myslení a sebahodnotenie vo vzťahu s úzkosťou v súvislosti s pandemiou koronavírusu“. Problematika habilitačnej práce je aktuálna sama o sebe a empiricky prínosná. Celkovo je práca prínosná kvalitou a precíznosťou štatistického spracovania analýz, psychometrickou rutinou a stavaním na predošlej výskumnej práci autora. Prináša zaujímavý výber empirických štúdií a ich prehľad. Výsledky podporujú prepojenie prežívania obáv z koronavírusu s prežívaním negatívnych emócií, iracionálnych kognitívnych presvedčení, rodom a vekom. Autor predkladá vlastný dotazník na meranie úzkosti počas pandémie Covid-19 s pôsobivými základnými psychometrickými vlastnosťami dimenzionality, rozloženia výsledkov a reliability. Autor v prehľade východiskovej empirickej literatúry stavia na vlastnom výskume, čo poukazuje na kontinuitu výskumnej praxe autora.

Celkovo v práci prevažuje zameranie na empiriu. Aj keď ide o kvalitné spracovanie, nenahrádza to teoretické uchopenie problematiky. Spomínam to najmä preto, lebo text práce uvádza a deklaruje výrazy ako „teoretická analýza“ alebo „závery teoretického prehľadu“ (s. 42, kapitola 1.3). Úvod práce však neobsahuje prehľad teórií, ani analýzy/interpretácie z pohľadu teórie. Čitateľ si to v plnej sile uvedomí najmä v momente, keď sa dostane k časti výsledky a následnej diskusii úzkosti počas pandémie (dotazník DÚK). Primárny konštrukt práce DÚK, totiž vôbec nie je teoreticky ukotvený. Autor síce prezentuje vynikajúce empirické výsledky psychometrickej analýzy (distribúcia dát, reliabilita, dimenzionalita), ale v situácii, keď ide o nosný konštrukt predkladanej práce, sú potrebné aj ďalšie informácie o konštrukte, informácie o teoretickom východisku, či informácie o validite konštruktú. Na základe uvedeného preto formulujem otázky:

1. Ako definujete úzkosť, meranú dotazníkom DÚK? Ide o úzkosť v klinickom slova zmysle?
2. Mohli by sme škálu nazvať aj ako „Dotazník frekvencie prežívania obáv z koronavírusu“?
3. Ide o stabilnú (napr. v zmysle črty neurotizmus) alebo dynamickú vlastnosť osobnosti (napr. v zmysle kognitívnych presvedčení)?
4. Čím ste sa inšpirovali pri tvorbe otázok? Vychádzajú z nejakej konkrétnej teórie alebo z už existujúcich dotazníkov na meranie úzkosti?
5. Čím sa DÚK odlišuje od iných štandardne používaných dotazníkov úzkosti, dostupných na Slovensku (napr. STAI, KSAT)?

Analýza hlavného cieľa habilitačnej práce je doplnená tematickou časťou dva (kapitola 3.6) a tou je IRT analýza škály SVN – Dotazník senzitivity voči nespravodlivosti (Lovaš, 1995). Táto kapitola

predstavuje kvalitnú ukážku psychometrickej analýzy SVN škály, ktorá merala jeden z analyzovaných prediktorov. Kapitola má edukačný charakter a dobre by sa vynímala v učebnici psychometriky. Kapitola je originálna a prínosná originalitou svojho zamerania v kontexte slovenského psychologického výskumu. Avšak, okrem toho, že autor nikde v úvode neavizuje tento cieľ habilitačnej práce, nesedí ani výber metodiky. Pre podrobnejšiu analýzu by bol vhodnejší predsa kľúčový konštrukt habilitačnej práce, ktorým je úzkosť v čase pandémie. Napriek tomu, že kapitola pôsobí ako „vata“ na zaplnenie priestoru, potvrdzuje psychometrickú a štatistickú zručnosť kandidáta.

6. Prečo ste si pre ukážku IRT analýzy vybrali škálu SVN?

Kapitola 1.3 s názvom „Záver teoretickej časti, problém, hypotézy a otázky“ svojím obsahom nesúvisí s názvom. Nie je súhrnom, ani záverom teórie. Naopak, obsahuje len ďalšie empirické poznatky, ktoré pokojne mohli byť súčasťou predchádzajúcich kapitol. Pôsobí zmätočne a neprehľadne. Čitateľ skôr očakáva prehľadné zhrnutie najdôležitejších poznatkov, na základe ktorých sú formulované výskumné hypotézy, odôvodnenie potrebnosti výskumu a poukázanie na medzeru vo výskumnom poznaní. Jednoducho stručne a prehľadne uviesť, z čoho vychádzam pri formulovaní výskumného cieľa a aj prečo sa veda potrebuje týmto cieľom zaoberať. Z uvedeného vyplývajú ďalšie otázky od diskusie:

7. Je váš výskum replikačný?

8. V čom spočíva prínos Vášho výskumu? Akú medzeru v poznaní svojou prácou zaplňate?

V prehľade skúmanej problematiky mi chýbalo poukázanie na súčasné trendy výskumu. Niektoré zo skúmaných tém sú skúmané už od 80. rokov 20. storočia. Autor sa odvoláva na štúdie v rozsahu od 80. rokov 20. storočia až do súčasnosti. To samozrejme poukazuje na aktuálnosť skúmaných konštruktov a potrebu ich kontinuálnej analýzy. V texte mi chýbalo zasadenie do kontextu výskumného trendu, poukázanie na vývoj v skúmanej problematike a opodstatnenosť štúdie. Autor argumentuje pandemiou Covid-19 a jej vplyvom na nárast úzkosti v populácii. Avšak nepochopiteľne venuje viac pozornosti ostatným konštruktom, nie úzkosti, či DÚK.

Posledným a závažným bodom sú vyjadrenia o výbere výskumnej vzorky. V opise výskumnej vzorky je uvedené (s. 46): Výskumný súbor bol reprezentatívny na populáciu Slovenskej republiky z hľadiska veku, rodovej identity (muž, žena), rodinného stavu, vzdelania a bydliska (kraj).“

9. K akému zdroju prirovnávate početnosť demografických kategórií Vašej vzorky?

10. (s. 45) „Zber údajov prebiehal ... prostredníctvom online panela výskumnej agentúry“. O akej agentúre píšete?

11. Popíšte populáciu a výber výskumnej vzorky.

Z faktu, že v texte chýba opis výberu vzorky vzniká pochybnosť o reprezentatívnosti výberu. To sa potvrdilo v ďalšom texte práci. V diskusii autor píše (s. 128): „Skutočnosť, že údaje boli zhromaždené z nenáhodného výberu ... do istej miery môže limitovať zovšeobecniteľnosť zistení z nášho výskumného súboru na cieľovú populáciu.“

Nakoľko vyššie uvedené vyjadrenia sú v protiklade, vyjadrite sa prosím k nasledujúcej otázke:

12. Aké je Vaše stanovisko k reprezentatívnosti výsledkov Vašej práce?

Celkovo, analýza prediktorov úzkosti z pandémie Covid-19 prináša zaujímavé výsledky. Zameranie výskumnej štúdie je potrebné a zaslúži si pozornosť. Na základe výsledkov formulujem poslednú otázku:

13. Ako vysvetľujete, že sebahodnotenie nebolo štatisticky významným prediktorom meranej úzkosti z koronavírusu?

Zhrnutie posudku:

Autor v predkladanej habilitačnej práci preukazuje rutinu v spracovávaní obsahov empirických vedeckých štúdií, vysokú úroveň porozumenia teórie odpovede na položku a multivariačnej štatistickej analýzy. Deklarovaný cieľ habilitačnej práce „skúmať senzitivitu voči nespravodlivosti, rod, vek, osobnostnú štruktúru podľa päť faktorového modelu osobnosti, iracionalitu v myslení a sebahodnotenie vo vzťahu s úzkosťou v súvislosti s pandemiou koronavírusu“ bol dosiahnutý.

Práca obsahuje nedostatky v zmysle nepravdivých, či protikladných vyjadrení. Konkrétne ide o deklarovanie teoretických analýz a teoretického súhrnu (kapitola 1.3), pričom zameranie na teóriu v práci absentuje (teda ak nemáme na mysli teóriu odpovede na položku). Práca je naopak, zameraná na prehľad empirických zistení. Ďalej sú to protikladné vyjadrenia o reprezentatívni (s. 46) a nereprezentatívni (s. 128) výskumného súboru, s absenciou informácie o postupe výskumného výberu. Uvedené nedostatky pôsobia neeticky. Sú nepochopiteľné. Riziko takýchto nepodložených vyjadrení spočíva v tom, že môžu vyvolať dojem celkovej nedôveryhodnosti predkladanej práce.

Záver:

Pozitívne stránky habilitačnej práce a zručností vedeckej práce, ktoré autor v habilitačnej práci preukázal, prevažujú nad nedostatkami. Prácu odporúčame k obhajobe v habilitačnom konaní PhDr. Petra Žitného, PhD. na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave.

v Bratislave 12.11.2021

doc., Mgr. Elena Lisá, PhD.